

Карпов А.І.,
Старший оперуповноважений
в особливо-важливих справах
Департаменту кримінального розшуку МВС України, м. Київ

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ТА СПЕЦІАЛІСТАМИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРО ШАХРАЙСТВО

Одним із найбільш характерних злочинів проти власності на теренах сучасної України є шахрайство, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 190 КК України. Розкриття та розслідування шахрайства мають специфічні особливості, чим і викликана актуальність питання взаємодії слідчого з оперативними працівниками і спеціалістами.

Відповідно до ст. 112 КПК України кримінальні справи про шахрайство розслідують органи внутрішніх справ України, а також, за вказівкою відповідного прокурора, співробітники прокуратури.

Взаємодія в ході розслідування злочинів у сучасній науці розглядається як погоджена діяльність уповноважених суб'єктів з оптимальним співвідношенням методів і засобів, визначених для кожного з них.

Основи організації розкриття в ОВС злочинів загально кримінальної спрямованості, до яких відноситься шахрайство, регулюються Положенням, затвердженим Наказом МВС України № 458 від 30.04.2004, п. 1.12 якого також визначено, що при розкритті злочинів взаємодія слідчих з працівниками оперативних, слідчих підрозділів, у тому числі в роботі слідчо-оперативних груп, будується за принципом керівної ролі та відповідальності слідчого за повне, всебічне й об'єктивне розслідування кримінальної справи, його процесуальної самостійності, у прийнятті рішень, за винятком випадків, коли законом передбачено одержання згоди від суду (судді) або прокурора, та самостійності оперативних служб у виборі засобів і методів оперативно-розшукової діяльності, тактичних прийомів їх застосування у межах чинного законодавства, спрямованих на встановлення осіб, які вчинили злочини.

Крім зазначених принципів необхідно дотримуватись принципів законності, узгодженості спільної діяльності, повної незалежності суб'єктів взаємодії в застосуванні правомірних засобів і методів, суворого розподілу функцій суб'єктів взаємодії.

Основними задачами взаємодії під час розслідування шахрайства: є повне, всебічне і об'єктивне розслідування злочинів; своєчасне виявлення та притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які їх вчинили; встановлення місцезнаходження осіб, яких оголошено у розшук; проведення заходів, щодо відшкодування заподіяної шахрайством матеріальної і моральної шкоди.

Здійснюється взаємодія слідчого із оперативними працівниками та спеціалістами безперервно з моменту порушення кримінальної справи до повного

звершення розслідування та реалізується в процесуальній і непроцесуальній формах, вибір яких слідчим визначається самостійно.

Серед процесуальних форм взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів та спеціалістами під час розслідування шахрайств виділяють наступні: огляд місця події; створення слідчо-оперативної групи та включення до її складу оперативних працівників та спеціалістів; надання доручень на проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих дій в порядку ст.ст. 114, 118 КПК України, у тому числі відносно осіб, затриманих за вчинення злочину та взятих під варту; залучення оперативних працівників та спеціалістів під час проведення окремих слідчих дій; надання оперативним підрозділам постанов про привід обвинуваченого, свідків та інших осіб, у випадках, передбачених законом; надання доручень підрозділам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність щодо розшуку обвинуваченого у кримінальній справі про шахрайство.

Безпосередньо сутність шахрайства полягає в незаконному заволодінні чужим майном або правом на нього шляхом обману або зловживання довірою. Виходячи із визначення сутності слід зазначити, що шахрайства вчиняються умисно, та, як правило, заздалегідь сплановано.

Під час підготовки складу вчинення злочину шахраї, в більшості випадків, психологічно підготовлені до вчинення обману або зловживання довірою інших осіб та до будь-яких ситуаційних подій, які супроводжують вчинення злочину. Так, вони заздалегідь визначають спосіб, місце час його вчинення, вивчають досвід інших осіб, які вчиняли шахрайства, вивчають особу потерпілого, засоби та методи роботи працівників правоохоронних органів, планують алібі та поведінку у разі затримання за вчинення злочину. Випадкова особа може виявитись потерпілим від шахрайства у випадках так званих вуличних видів шахрайств учинених шляхом гадання, під виглядом обміну валют, зняття порчі, „гри в наперстки” тощо, проте і в цих випадках шахраї продумують свою поведінку.

Хід розслідування кримінальних справ про шахрайства, як правило, супроводжується протидією з боку осіб, які вчинили злочин. Отримані від учинення шахрайства гроші та майно шахраї, як правило, приховують від слідства та на усіх етапах розслідування можуть використовувати для оплати праці досвідчених правозахисників, спроби підкупу свідків, спеціалістів та навіть працівників правоохоронних органів і суду.

У ході розслідування кримінальних справ про шахрайство слідчий повинен ефективно використовувати отриману оперативними працівниками інформацію та їх думку про подальший хід розслідування при плануванні слідчих дій та при визначенні напрямків розслідування. Під час підготовки до допитів підозрюваних і обвинувачуваних у шахрайстві, очних ставок та інших слідчих дій із ними слідчий повинен бути психологічно та інформаційно підготовлений до можливого обману з їх боку та заплутування слідства хибними показами.